

КВІТЕНЬ

ЖУРНАЛ „ПОСТУП”

до 80-річчя заснування журналу закарпатських студентів
(Прага, 1932–1933)

Навесні 1932 р. група студентів із Закарпаття (Підкарпатської Русі), які навчалися на юридичному факультеті Карлового університету в Празі розпочали видання щомісячного журналу „Поступ”. Його перший номер був видрукуваний 15 квітня 1932 р. Часопис виходив як „орган поступової молоді” кожного місяця окрім періоду літніх канікул (липень і серпень). Видавцем журналу став виходець із с. Рокосово на Хустщині Павло Добровський (1907–1984), а відповідальним редактором – виходець із с. Синевир на Міжгірщині Іван Горват (1910–?). Членом редакційної колегії був виходець із смт Ясіня на Рахівщині Микола Цуперяк (1908–1999), а функції адміністратора певний час виконував Вікентій Шандор (1907–2003) із с. Баранинці на Ужгородщині. Мовою видання була українська. Слід відзначити, що деякі з членів редколегії на той момент вже мали певний досвід видавничої та редакторської роботи. Так, навчаючись в Берегівській гімназії, М. Цуперяк випускав „самвидавом” учнівський часопис „Газета”, а П. Добровський був одним із редакторів гімназійного місячника „Берегівський пластун”. У 1928 р. вже в Празі обидва ці студенти видали кілька номерів нелегального журналу „Ластівка”.

Оскільки більшість членів редакції „Поступу” (П. Добровський, М. Цуперяк, І. Горват) належали до комуністичної партії, то й журнал мав відповідне ідеологічне спрямування. До того ж його вихід припав на початок економічної кризи в Чехословаччині, яка особливо торкнулася Підкарпатської Русі. Саме це й визначило основний зміст публікацій „Поступу”, в яких різко критикувався чехословацький уряд за те, що допустив зубожіння населення краю. Яскравим проявом позиції студентів були статті: І. Горвата „Дещо про шкільний страйк у Великих Лучках” (1932, № 1), „Голод! Голод! Голод!” (1932, № 2-3), П. Добровського „Лицем до села” (1932, № 2-3), М. Цуперяка „Жебрання і боротьба” (1932, № 2-3) та ін. Окрім цього на сторінках журналу регулярно подавалася інформація про діяльність „Союзу Підкарпатських Руських Студентів” (СПРС), активістами якого були видавці „Поступу”, періодично

публікувалися твори молодих закарпатських україномовних поетів Юлія Боршоша-Кум'ятського (1905–1978) та Миколи Рішка (1906–1994). За твердженням дослідників, значну фінансову допомогу редакції надавав колишній перший секретар Підкарпатського крайкому КПЧ Іван Мондок (1893–1937), який на той момент проживав в СРСР, а також чеські літератори-комуністи Юліус Фучик (1903–1943) та Іван Ольбрахт (1882–1952).

Прокомуністичне спрямування „Поступу” стало причиною того, що вже після виходу 3-го (червневого) номера журналу В. Шандор залишив редакцію та ініціював виключення П. Добровського та І. Горвата з лав СПРС. Свою позицію він згодом пояснив тим, що в „Поступі” висловлювалося негативне ставлення до членів „Союзу...”: „Нас, студентів-народовців, національно свідомих атакували звичайними більшовицькими епітетами. Це мене сильно обурило”. Вже 13 жовтня того ж року за ініціативи В. Шандора „Союз Підкарпатських Руських Студентів” на загальних зборах виключив Добровського та Горвата зі своїх лав. Подія мала певний резонанс, на захист виключених студентів вступилася комуністична та соціал-демократична преса Підкарпатської Русі, негативно сприйняли це й деякі активісти СПРС, зокрема ті, які свого часу навчалися разом із опальними студентами у Берегівській гімназії.

Після виключення з лав „Союзу...” П. Добровський та І. Горват ще певний час продовжували видання „Поступу”, однак вже наступного року через брак коштів змушені були його припинити. Загалом протягом 1932–1933 рр. вийшло 10 номерів журналу (включаючи спарені) перші сім чисел були видрукувані у приватному видавництві Алоїза Фішера, а три останні – у видавництві „Обідня школа”.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Загальна бібліографія Подкарпаття : з дод. : 1. Бібліографія подкарпатської руської літератури, 2. Бібліографія подкарпатської руської історії літератури. – Факс. вид. / зложили : Н. Лелекач, И. Гарайда ; передм. Д. Данилюка ; післямова В. Падяка. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – 214 с. – портр.
Див. поз. : [про журн. „Поступ”]. – 680.
2. Куцов, К. О. Періодичні видання та видавнича діяльність підкарпатських студентів в навчальних закладах Чехословацької Республіки

- (20-30-ті рр. ХХ ст.) : [в т. ч. про журн. „Поступ”] / К. О. Куцов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 222-229.
3. Ричалка, М. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини : [в т. ч. про журн. „Поступ”] / Михайло Ричалка // Дукля. – 1987. – № 3. – С. 75-78.
  4. Цуперяк, М. Журнал „Поступ” / Микола Цуперяк // Дружно вперед. – 1983. – № 9. – С. 24-25.
  5. Цуперяк, М. Журнал „Поступ” / Микола Цуперяк // Закарпат. правда. – 1983. – 8 черв. – С. 3.

ТРАВЕНЬ: 11

МАРІЯ ІВАНІВНА СОЧКА

90-річчя від дня народження актриси обласного українського музично-драматичного театру (1922–1998)

До славної когорти талановитих акторів, які стали фундаторами обласного українського музично-драматичного театру, належить також наша славна землячка Марія Іванівна Сочка (Лашкай, Сочка-Лашкай). Після визволення Закарпаття від фашистських загарбників Народна Рада Закарпатської України на початку березня 1945 р. прийняла постанову про створення Народного театру, а згідно з постановою Раднаркому УРСР від 12 листопада 1945 р. з 1 січня 1946 р. створювався Закарпатський обласний український музично-драматичний театр. Отож для створення Народного театру були запрошені митці „Угро-руського національного театру”, „Земського підкарпатського народного театру”, театру „Нова сцена” Петро Гоца, Марія Пільцер, Емма Сочка, Василь Левкулич, Ганна Ладані, Іван Шутко, Ганна Коперльос, Марія Лашкай та інші.

Народилася майбутня зірка театру у бідній багатодітній селянській родині Марії та Івана Лашкаїв у с. Страбичово на Мукачівщині. Та хоча її босоноге дитинство минало у негараздах і злиднях, вона змалку тягнулася до знань, її невпинно вабила нев’януча краса народної пісні, колядки, щедрівки, прабатьківські традиції та зви-чай. Отож за порадою сусідської дівчини Анди Остапчук, котра на